

Срђан Петровић
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Катедра за славистику
srdjan.petrovic@fil.bg.ac.rs

УДК 378.4:811.161.1(497.11)
https://doi.org/10.18485/sd_ruski75.2023.ch20

ДИСЕРТАЦИОНА ПРОУЧАВАЊА РУСКОГ ЈЕЗИКА У СРБИЈИ: ЛИНГВИСТИЧКИ И ЛИНГВОДИДАКТИЧКИ АСПЕКТИ

Српска средина спада у ред социокултурних, научних и академских средина које се могу подичити богатом и вишевековном традицијом заступљености, али и проучавања руског језика у образовном систему. Значајан допринос у том погледу огледа се и на универзитетском нивоу као образовном ступњу највишег домета. Руски језик у Срба део је академске сфере релативно дуго, формирање прве русистичке катедре датира пре готово једног и по века. Као једна од важнијих перспектива, која осветљава проблематику руског језика у Србији, јесте и његово проучавање у домаћим универзитетским центрима. Наша пажња биће усмерена на проблемско подручје које до сада није много разматрано, а то су докторске дисертације из области лингвистичке русистике и русистичке лингводидактике одбрањене на универзитетима у Србији. Представићемо важније моменте из традиције дисертационих проучавања руског језика у Србији, предочити најновије податке у вези са одбрањеним дисертацијама, указати на истраживачке проблеме и резултате у тој области, сагледавајући домете српске русистике у области лингвистике и лингводидактике.

Кључне речи: историја српске русистике, лингвистичка русистика, русистичка лингводидактика, постдипломске студије, докторске академске студије, докторске дисертације, руски језик, Србија.

The Serbian environment is one of the socio-cultural, scientific and academic environments that can boast of a rich and centuries-old tradition of the teaching and study of the Russian language in the educational system. A significant contribution in this regard is also reflected at the university level as the highest level of education. The Russian language among the Serbs has been part of the academic sphere for a relatively long time, as the formation of the first Russian department dates back almost a century and a half. As one of the more important perspectives, which sheds light on the problems of the Russian language in Serbia, is its

study in domestic university centers. Our attention will be focused on a problem area that has not been considered much in Russian linguistic studies, namely doctoral dissertations in the field of Russian linguistic studies and Russian linguodidactics defended at universities in Serbia. We will present the most important moments from the tradition of dissertation-length studies of the Russian language in Serbia, present contemporary data related to defended dissertations, point out research problems and results in that area, looking at the scope of Serbian Russian studies in the field of linguistics and linguodidactics.

Keywords: history of Serbian Russian studies, Russian linguistic studies, Russian linguodidactics, postgraduate studies, Ph.D. studies, doctoral dissertations, Russian language, Serbia.

1. РУСКИ ЈЕЗИК И ВИСОКО ШКОЛСТВО У СРБИЈИ: КА ПОЧЕЦИМА.

Руски језик у нашем школству има дугу традицију. Организована настава руског језикау Срба почиње током прве половине XVIII века. Она се везује за 1. октобар 1726. године, када у Сремским Карловцима креће са радом Славенска школа, посвећена Покрову Пресвете Богородице (Пипер 2006; Дамљановић, Кончаревић 2010: 14–18). Оснивање *Славенске школе* Максима Суворова (1726–1731) и доцније *Славенско-латинске школе* Емануила Козачинског (1733–1737) представљао је значајан културноисторијски догађај не само за потоњи историјат наставе руског језика у нашем образовном систему већ и за српску културу уопште (исп.нпр. Младеновић 1989, 2004–2005; Пипер 2006: 21–22). Свест о потреби систематског практичног и научног изучавања руског језика јавља се у Србији у првој половини XIX века. Током тридесетих и четрдесетих година постојала је пракса да се даровити кандидати шаљу у Русију ради учења језика и других наука, што је претходило увођењу руског језика у српско школство (Кончаревић 2017: 12–13). Значајну улогу у том погледу имале су духовне школе Српске православне цркве (о овоме више у: Дамљановић, Кончаревић 2010: 13–33). Као обавезан наставни предмет руски језик је први пут уведен у Богословији Светог Саве у Београду. То се догодило 1849. године. Имајући у виду да је руски веома рано укључен у наставне планове наших духовних школа, српска говорна и социокултурна средина спада међу оне са најдужом

традицијом учења руског језика као страног на европском и светском нивоу (Дамљановић, Кончаревић 2010: 13–15, 18).

1.1. Почетак учења руског језика на универзитетском нивоу може се пратити путем наставних дисциплина које су изучаване готово са отпочињањем рада високошколских установа – Лицеја (1838–1863) и Велике школе (1863–1905) – претходница Универзитета у Београду (1905) (Дамљановић 2017: 41). Још од 1844. године ђаци београдског Лицеја стицали су основна знања из словенских језика, међу којима је и руски, на предметима Словенска филологија (један од професора био је и Ђура Даничић), Историја словесности српске, словенске и најглавнијих народа европских. О потреби учења руског језика све се више говорило и у круговима интелектуалаца, нарочито оних који су стекли образовање у руским високим школама (Дамљановић 2017: 41–42, Кончаревић 2017: 13–14). Када је у питању Велика школа, руски језик је присутан већ од самог оснивања. Школске 1863/1864. године уведен је факултативни курс руског језика, који је изводио Алимпије Васиљевић (1832–1911), први универзитетски наставник руског језика. На Филозофском факултету Велике школе, у оквиру његовог Историјско-филолошког одсека, оснива се Катедра за руски језик и књижевност, прва филолошка катедра за један страни језик и књижевност код нас, почетак правих славистичких студија. Одлука о оснивању донета је 15. октобра 1877. године, а настава на Катедри почела је наредне године, 1878, уводним предавањем „Кратки преглед историјског развића руског књижевног језика” које је одржао Платон Андрејевич Кулаковски у Капетан-Мишином здању (Дамљановић 2017: 42–44; Живановић 2007: 21–23). На тај начин отпочела је делатност најстарије катедре за проучавање неког страног језика и књижевности на Великој школи, чиме је Универзитет у Београду постао један од првих иностраних универзитетских центара у којима је могао да се изучава руски језик (о оснивању Катедре и њеном даљем развоју подробније у: Дамљановић, Кончаревић 2011: 34–43; Дамљановић 2017: 44–55; Живановић 2007: 23–29; Кончаревић 2017: 17–24).

1.2. У високошколском систему Републике Србије русистичке студије одвијају се данас на четири катедре, одсека, односно департамана. У питању су: Катедра за славистику Филолошког факултета Универзитета у Београду (1878), Одсек за славистику Филозофског факултета Универзитета у Новом Саду (1961), Катедра за руски језик

и књижевност Филозофског факултета Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици (1970) и Департаман за руски језик и књижевност Филозофског факултета Универзитета у Нишу (2000). Они представљају образовне научно истраживачке центре примарног значаја за формирање русистичког кадра и проучавање руског језика код нас. Сва четири универзитетска центра нуде могућност школовања на основним, мастер и докторским академским студијама. Иако сваки од датих нивоа има свој значај, наша пажња у овом раду биће усмерена на студије највишег нормативног степена – докторске студије – јер ћемо истраживати проблематику докторских дисертација о руском језику одбрањених на домаћим универзитетима.

2. РУСИСТИКА У СВЕТЛУ ДОКТОРСКИХ СТУДИЈА.

Образовање је један од циљева, али и предуслова за развој друштва. Високообразовани кадар, у који спадају и научници и стручњаци, заузима важно место у том процесу, нарочито када знамо да колективни облици научне делатности дају одличне резултате у корелацији са научним трагањима појединаца. Најбољи простор за систематски научноистраживачки рад, и према интензитету и према екстензитету, у универзитетском образовању пружа ниво докторских студија. Саставни део тог организованог рада, као и његова круна, јесу докторске дисертације. Оне представљају један од начина за преношење искустава у научноистраживачкој делатности и, како оцењује Мила Стојнић (2007: 13), највиши облик наставног рада. Из тог разлога докторске дисертације, по својој научној оријентацији, заправо представљају неку врсту полуге којом се покрећу важни процеси у научном истраживању. У првом реду то су ширење проблемског опсега научних истраживања и унапређивање њихове методологије. Томе значајно доприносе научна интересовања нових кадрова, који углавном представљају захтеве новог времена и изражавају његова општа обележја (Стојнић 2007: 113).

2.1. Праћење тих кретања у научној мисли, сагледавање истраживачких преокупација и проблема, утврђивање постигнутих резултата и домета у дисертационим проучавањима, спада међу важније задатке сваке научне дисциплине. Релевантност таквих испитивања огледа се на више начина: у анализи и познавању стања у

прошлости, чиме савремена перцепција добија јача упоришта за што адекватније разумевање и вредновање постојећег стања, а то омогућава наслућивање перспектива и осмишљавање стратегија будућег развоја одређене дисциплине, па и русистике. Домен дисертационих проучавања слабо је истражен у историји српске славистике и русистике. Ближих истраживања готово да нема, премда се извесна сазнања могу добити из библиографских увида (нпр. Петровић 2016, Петровић 2015; Вићентић, Пипер 2006: 104–105; Вилотић, Несторовић-Петровски 1996, 2005), радова о докторским дисертацијама, али не из лингвистике и лингводидактике (нпр. Стојнић 2007), као и у засебним студијама и чланцима, по правилу кумулативне природе, у којима такве информације углавном носе фрагментарни и(ли) успутни карактер (нпр. Маројевић 1986: 39–41; Живановић 2007: 28; Терзић и др. 2007: 84; Мирић 2012: 88–90; Кончаревић 2017: 24; Пипер 2017: 347–350).

3. ПРОУЧАВАЊЕ РУСКОГ ЈЕЗИКА НА НИВОУ ДОКТОРСКИХ СТУДИЈА У СРБИЈИ.

На свим факултетима где данас постоје русистичке студије у нашој земљи могуће је изучавати руски језик на докторским академским студијама (овај ниво раније је потпадао под студије које су се називале постдипломским). Најдужу традицију одбрана докторских дисертација о руском језику, како ћемо показати у наставку, има Универзитет у Београду, затим Универзитет у Новом Саду и, на крају, Универзитету у Крагујевцу, где засад не постоји русистичка катедра. На Универзитету у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици и на Универзитету у Нишу у овом тренутку нема одбрањених теза о руском језику, али се надамо да ћеи до тога доћи у периоду који је пред нама.

3.1. Ближе разматрање докторских дисертација кренућемо од прве докторске дисертације. То чинимо јер је „питање почетка неког процеса у националној култури увек [...] важно, како због тога што је за представнике новијих поколења поучно да знају када је почело оно што у њихово време траје, утолико више што уз то питање неизбежно иду питања – зашто и како је нешто почело, колики пут је пређен, шта је постигнуто, шта је сачувано и развијено, а шта можда занемарено и заборављено” (Пипер 2006: 77).

4. ПРВА ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА О РУСКОМ ЈЕЗИКУ ОДБРАЊЕНА У СРБИЈИ.

За јубиларни зборник радова, посвећен стогодишњици Филозофског факултета Универзитета у Београду, академик Љубомир Максимовић, тадашњи асистент, саставио је са колегама списак докторских дисертација одбрањених на Филозофском, Филолошком и Природно-математичком факултету у Београду (Максимовић 1963). Према забележеним подацима, прва докторска дисертација на Филозофском факултету новоотвореног Универзитета (претечи данашњег Филолошког факултета) одбрањена је 1909. године, а прва из области филолошких наука 1925. године. Прва докторска дисертација о руском језику одбрањена је у Србији 1941. године. У питању је дисертација Трохеј и јамб у руском језику Кирила Тарановског¹ (Књига магистриралих и докториралих 2015; Максимовић 1963: 820; Уверење 1950). Она се може сматрати првом у српској универзитетској русистици и славистици. Ова докторска дисертација појавила се 16 година након што је одбрањена прва докторска дисертација из области филологије, а 36 година од оснивања Универзитета у Београду (Дамљановић 2017: 51, 54–55). Уколико се анализира списак теза из страних филологија, дисертација о руском језику одбрањена је међу првима. Отуда се може закључити да дисертациона проучавања руског језика у Србији имају дугу традицију, а будући да се русистичка дисертација бележи као трећа по старини међу докторским дисертацијама у области страних језика, дисертационо проучавање руског језика – од свих страних филологија – има једну од најдужих традиција у Србији, а најдужу када су у питању дисциплине словенских језика као инословенских (исп. Максимовић 1963: 817–820).

4.1. Научна интересовања Кирила Тарановског од почетка су

¹ Др Кирил Фјодорович Тарановски (1911–1993), русиста, редовни професор Београдског, Харвардског и Калифорнијског универзитета у Лос Анђелесу, један је од најистакнутијих прегалаца на пољу славистике у XX столећу. Као стручњак широког профила интересовао се за различита питања словенских језика и књижевности, а нарочито за проблематику руског и словенског стиха. Дипломирао је на Универзитету у Београду, где је прошао је сва академска звања од асистента волонтера (1937), асистента приправника (1940), преко доцента (1946), до ванредног (1951) и редовног професора за Руски језик (1956). Ужива велики углед у светској славистичкој науци.

била оријентисана на науку о стиху, а поглавито версификацијске системе словенских народа и њихов контекст у европским оквирима (превасходно немачком), што је повезано и са његовом докторском дисертацијом. На њој је кренуо да ради већ 1937. године, тј. од почетка своје академске каријере на Словенском семинару Филозофског факултета, из ког ће израсти Катедра за источне и западне словенске језике и књижевности, а затим и Катедра за славистику Филолошког факултета у Београду (Буњак 2019: 65).² У науци је слабо познат податак да је ова дисертација првобитно носила следећи назив – *Трохеј и јамб, упоредно лингвистичко испитивање двосложних стопа у словенским језицима и немачком*. Обухват докторске тезе, према оцени Петра Буњака (2019: 65), необично је амбициозан и широк. Рад Тарановског на докторату трајао је свега неколике године. Према савету свога ментора, Александра Белића, ограничио је материјал на руски језик, па је 14. јула 1941. године положио усмени докторски испит. Рукопис дисертације Тарановског легао је у основу његове фундаменталне монографије *Руски дводелни ритмови* из 1953. године.³

4.2. Првобитни наслов доктората, који се може пронаћи у документацији из Архиве Филолошког факултета у Београду, у личном досијеу Тарановског (нпр. Уверенје 1942), јасно упућује на лингвистичку природу тезе. Такође, сâм К. Тарановски је писао о науци о стиху као дисциплини која се налази на граници лингвистике и историје књижевности (нпр. Тарановски 1939), а његове радове из те области, као и монографију у чијој основи лежи текст докторске дисертације, академик Предраг Пипер (1984: 47) такође сврстава у лингвистичку русистику.

5. ДОКТОРСКЕ ДИСЕТАЦИЈЕ О РУСКОМ ЈЕЗИКУ ОДБРАЊЕНЕ НА УНИВЕРЗИТЕТИМА У СРБИЈИ.

У даљем току рада даћемо преглед докторских дисертација о

² Године 1939. Тарановски одлази у Праг, на Карлов универзитет, како би се упознао са најновијим лингвистичким идејама. Тамо је пратио активности Прашког лингвистичког кружока, где је међу „Пражанима” стекао низ пријатеља (Р. Јакобсона, Ј. Мукаржовског, Ј. Храбака итд.) са којима је касније имао плодну сарадњу (Буњак 2019: 65).

³ Нажалост, докторска дисертација Кирила Тарановског не налази се у каталозима Библиотеке Катедре за славистику Филолошког факултета и Универзитетске библиотеке „Светозар Марковић” у Београду.

руском језику одбрањених на неком од универзитета у Републици Србији до 2023. године. Анализом ће бити обухваћена русистичка проучавања из области лингвистике и лингводидактике, како монолингвална тако и конфронтативна. Изван разматрања у овом раду остаће докторске дисертације из науке о књижевности и студија културе, тезе чија је израда у току, као и докторати који се доминантно тичу опште лингвистике и лингводидактике, науке о српском или другим језицима, премда из извесне перспективе осветљавају русистичку проблематику.⁴

5.1. ОПШТЕ КВАНТИТАТИВНО СТАЊЕ.

Укупан број докторских дисертација о руском језику одбрањених на универзитетима у Србији, износи 68. На Универзитету у Београду одбрањен је највећи број доктората – 57, што представља 84% удела свих докторских дисертација из области лингвистичке русистике и русистичке лингводидактике у Србији.⁵ Након тога следи Универзитет у Новом Саду са одбрањених 10 докторских дисертација (10%) и Универзитет у Крагујевцу, где је обрађена једна таква докторска дисертација (1%). Сумарни преглед стања графички смо понудили у табели 1.

Назив универзитета	Број одбрањених докторских дисертација	
Универзитет у Београду ⁵	57	84%
Универзитет у Крагујевцу	1	1%
Универзитет у Новом Саду	10	15%
УКУПНО	68	100%

Табела 1. Укупан број одбрањених докторских дисертација

³ Нпр. Стијовић, Светозар. Руски и црквенословенски елементи у језику Његошевих песничких дела. Рукопис докторске дисертације. Београд: Филолошки факултет Универзитета у Београду, 1990. Ајдуковић, Јован. Русизми у савременим јужнословенским и западословенским књижевним језицима: према квалификатору у лексикографским изворима. Рукопис докторске дисертације. Београд: Филолошки факултет Универзитета у Београду, 2002.

⁴ У анализи се наводе процентуални подаци добијени заокруживањем нумеричких вредности. Уколико је децимални запис мањи од 5, вредност остаје непромењена, а ако је већи од 5, вредност се увећава за 1.

⁵ Редослед универзитета у табелама у целом раду даје се према азбучном критеријуму.

5.1.1. Највише русистичких дисертација, и то на свим универзитетима, одбрањено је из области науке о језику (укупно 50, што износи 73% свих докторских дисертација о руском језику одбрањених у Србији). Највише лингвистичких дисертација одбрањено је на Београдском универзитету – 41 (односно 60% укупног удела), затим на Новосадском универзитету – њих 8 (12%) и 1 на Универзитету у Крагујевцу.

5.1.2. Лингводидактичких доктората квантитативно је мање него лингвистичких. Одбрањено их је 18, што је близу трећине свих дисертација о руском језику (27%). Русистичка дисертациона проучавања из лингводидактике засад су брањене само на Универзитету у Београду (укупно 16–24%) и Новом Саду (укупно 2–3%). Графички преглед укупног стања представљен је у табели 2, док се засебни пресеци за лингвистичке и лингводидактичке докторске дисертације даје у табели бр. 3.

Назив универзитета	Број одбрањених докторских дисертација			
	лингвистика		лингводидактика	
Универзитет у Београду	41	82%	16	89%
Универзитет у Крагујевцу	1	2%	0	0%
Универзитет у Новом Саду	8	16%	2	11%
УКУПНО	50	73%	18	27%
	68		100%	

Табела 2. Укупнан број одбрањених докторских дисертација из области лингвистике и лингводидактике

Назив универзитета	Број одбрањених докторских дисертација			
	лингвистика		лингводидактика	
Универзитет у Београду	41	82%	16	89%
Универзитет у Крагујевцу	1	2%	0	0%
Универзитет у Новом Саду	8	16%	2	11%
УКУПНО	50	100%	18	100%

Табела 3. Засебни квантитативни пресеци одбрањених докторских дисертација из области лингвистике и лингводидактике

5.2. ХРОНОЛОШКИ ПРЕГЛЕД.

Приликом анализе података интересовало нас је када је и колики број доктората о руском језику одабрањен на универзитетима у Србији.

5.2.1. Током XX века, за шест деценија, одбрањено је 26 русистичких докторских дисертација из области лингвистике и лингводидактике, а 42 у XXI веку, током прве три деценије (до 2023. године),⁶ што је готово два пута (1,61%) више него у минулом столећу. Овако изгледа квантитативно стање одбрањених докторских дисертација, по деценијама:

1) ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ ИЗ ЛИНГВИСТИКЕ: 1940–1949 (1 докторска дисертација), 1950–1959 (0), 1960–1969 (0), 1970–1979 (2), 1980–1989 (7), 1990–1999 (10), 2000–2009 (3), 2010–2019 (22) и 2020–2023 (5).

2) ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ ИЗ ЛИНГВОДИДАКТИКЕ: 1940–1949 (0), 1950–1959 (0), 1960–1969 (1), 1970–1979 (1), 1980–1989 (1), 1990–1999 (3), 2000–2009 (1), 2010–2019 (9) и 2020–2023 (2).

3) Укупно: 1940–1949 (1), 1950–1959 (0), 1960–1969 (1), 1970–1979 (3), 1980–1989 (8), 1990–1999 (13), 2000–2009 (4), 2010–2019 (31) и 2020–2023 (7).

5.2.2. Највише докторских дисертација одбрањено је у другој деценији XXI века (31) и последњој XX (13). Таква ситуација констатована је на Београдском и на Новосадском универзитету. Ближи хронолошки преглед понудили смо у табели 4. Убедљиво највећи број дисертација одбрањен је у периоду од 2010. до 2019. године – укупно 31 – што је релативно близу укупног броја одбрањених доктората у свим осталим периодима заједно (37). Квантитативно повећање докторских дисертација може се објаснити различитим разлозима: проширивање објеката русистичких истраживања, формирање научног кадра у академској и научноистраживачкој сфери, тежња кандидата за усавршавањем, а последњих деценија и омасовљавање докторских студија (чиме питање квалитета постаје умногоме отворено), разлози административне и друге природе (нпр. крајњи рок за завршетак докторских студија по старом програму била је 2016. година, што је засигурно утицало на пораст одбрањених докторских дисертација у том периоду) итд.

⁶ Анализа обухвата дисертациона истраживања одбрањена до прве половине 2023. године. Једино је дисертација КОМАДИНА 2022 одбрањена 2023. године, а предата 2022.

времен- ски период	Универзитет у Београду		Универзитет у Крагујевцу		Универзитет у Новом Саду		УКУПНО	
	лингв.	лингвод.	лингв.	лингвод.	лингв.	лингвод.		
1940– 1949.	1	-	-	-	-	-	1	1%
1950– 1959.	-	-	-	-	-	-	0	0%
1960– 1969.	-	-	-	-	-	1	1	1%
1970– 1979.	2	1	-	-	-	-	3	4%
1980– 1989.	6	1	-	-	1	-	8	12%
1990– 1999.	8	3	-	-	2	-	13	19%
2000– 2009.	2	1	-	-	1	-	4	6%
2010– 2019.	18	8	1	-	3	1	31	46%
2020– 2023.	4	2	-	-	1	-	7	10%

Табела 4. Хронолошки преглед одбрањених докторских дисертација

5.2.3. Водећи универзитетски центри на којима се бране русистичке дисертације јесу Универзитет у Београду и Универзитет у Новом Саду, стога ваља поменути и прве тезе одбрањене овим установама. Као што је већ речено, прва докторска дисертација о руском језику одбрањена је у Србији 1941. године на Универзитету у Београду. То је дисертација *Трохеј и јамб у руском језику* Кирила Тарановског. На Универзитету у Новом Саду прву докторску дисертацију одбранила је Наталија Радошевић 1966. године. Њен докторат носи наслов *Процес формирања фонолошког система и друге језичке појаве при учењу сродног (руског) језика*.

5.3. ОБУХВАТ ИСТРАЖИВАЊА.

Највише лингвистичких дисертација у нашој русистици носи

конфронтативни карактер, што кореспондира са налазима о проучавањима из других домена српске русистике у другој половини XX столећа (нпр. уп. Пипер 2017; Терзић и др. 2007). Анализа је превасходно спровођена на корпусу руског и српског (српскохрватског) језика, некад и пољског (нпр. ПИПЕР 1982; Вољводић 2007; Бабић 2011), енглеског (нпр. Милолковић 2019).⁷ На тај начин русистичке дисертације пружају релевантна сазнања и за друге научне дисциплине, у првом реду славистичке, а нарочито за србистику. Мањи део истраживања, углавном из друге половине XX века, тицао се искључиво руског језика (ТАРАНОВСКИ 1941; МАТИЈАШЕВИЋ 1976; МАРОЛЕВИЋ 1979; ЧОВИЋ 1988; ТЕРЗИЋ 1991). У области лингводидактике највећи број доктората посвећен је српској (српскохрватској) говорној и социокултурној средини, што је разумљив и очекиван податак. Међутим, наши универзитети били су избор и кандидата из иностранства, који су русистичке дисертације бранили у Србији (засад само на Филолошком факултету у Београду). Истраживања о русистичкој лингводидактици тиме су проширена на друге средине, чак и изван словенског света (нпр. ЛАХВЕЛ 2017; МАСУД 2017).⁸

5.4. ИСТРАЖИВАЧКИ ПРОБЛЕМИ И РЕЗУЛТАТИ.

Докторске дисертације из лингвистичке русистике и русистичке лингводидактике одбрањене на универзитетима у Србији показују ширину обухвата релевантних истраживачких подручја.⁹

5.4.1. Почетак дисертационих проучавања руског језика у нашој средини везује се за истраживање песничког језичког израза, а тачније двосложних ритмова у руском језику (ТАРАНОВСКИ 1941). Иако дисертациона проучавања у српској лингвистичкој русистици отпочињу управо датом облашћу, од тог времена она готово да није привлачила пажњу докторанада.

⁷ Презимена аутора у библиографским парентезама које упућују на докторске дисертације (в. Прилог 1) наводе се малим верзалом како би направила дистинкција у односу на парентезе за цитирану литературу.

⁸ Будући да ово истраживање обухвата све русистичке тезе одбрањене на универзитетима у Србији, укључујући и дисертације страних русиста, њихове дисертације спадају у српску лингвистичку русистику по месту одбране, а не према ауторству (исп. Пипер 1984: 6).

⁹ Докторске дисертације, које су конципиране тако да предметом проучавања обухватају два или више истраживачка аспекта (нпр. ПОЈАТИЋ 1995; РАИЧЕВИЋ 1995; СТОЈАНОВИЋ 1995; ИЛИЋ 2010; МАРОЛЕВИЋ 2010; ВУКИЋЕВИЋ 2013; ВАСИЋ 2016; ПЕТРОВИЋ 2022), у анализи се могу јавити више пута, приликом разматрања оних области којима су посвећене.

5.4.2. Највећи број докторских дисертација посвећен је истраживањима граматичког система, преваходно у области морфологије и синтаксе, укључујући функционалну граматику. Обрађивана су морфолошка обележја супстантивата (ЛЕПОЛЕВИЋ 2014) и морфосинтаксички аспекти предикативних речи у руском језику у поређењу са српским (МАРОЈЕВИЋ 2010). Анализирано је изражавање елативности и суперлативности у руском и српском језику (ТЕРЗИЋ 2013). На материјалу истих језика истраживане су граматичке опозиције у паремиолошком жанру (ВАСИЋ 2016). Пажњу русиста доста је привлачила глаголска проблематика: категорије вида и времена глагола (ВУКИЋЕВИЋ 2013), лексички крњи глаголи и њихова употреба (КРСТИЋ 2016), дефектност видске парадигме (БАЛЕК 2021) у конфронтативној равни.

5.4.2.1. Падежна питања опсежније су анализирана у докторату о дативу у руском и српскохрватском језику (МИЛИНКОВИЋ 1984). Разматрани су граматички статус и синтаксичке функције руских речи *есть*, *нет* и *да* и њихових српских еквивалената (МЛАДЕНОВИЋ 2014), као и синтаксичке функције глаголских именица у лексици из друштвенополитичке сфере у двама језицима (ПОЈАТИЋ 1995). Проучена је синтаксичка деривација (МАРИЋ 2012). Ниво синтагми налази се у фокусу теза о интерференцији у предикатским синтагмама руског и српскохрватског језика (СТАНКОВИЋ 1977), односно синтагмама са генитивом без предлога у синтаксичким варијантним редовима у руском језику (ТЕРЗИЋ 1991). Предмет конфронтативне анализе била је функција синонимије партиципских конструкција и адномиланих односних реченица (БРАЛИЧИЋ 1982), затим категорија лица у једночланим реченицама (ВУЛИСИЋ 2016), проблематика упитног исказа са значајним импликацијама на плану прагматике (МИРИЋ 1994). Интересовање је такође испољено за категорију неодређености (ВУКОВИЋ 1986). Анализиране су и синтаксичке одлике научног стила у области технике у руском и српском језику (СТОЈАНОВИЋ 1995).

5.4.2.2. На материјалу руског, пољског и српског језика проучавани су заменички прилози (ПИПЕР 1982), као и теме из функционалне граматике: функционално-семантичко поље футуралности (ВОЈВОДИЋ 2007) и категорија персоналности (БАБИЋ 2011). У истом методолошком кључу проучено је функционално-семантичко поље перфектности (СТОЈАНОВИЋ 2017) и категорија социјативности (ОПАЧИЋ 2019) у руском и српском језику. Категорија простора

у датим језицима привукла је пажњу русиста који су се у својим тезама бавили придевима (Адамовић 2017) и незаменичким прилозима са просторним значењем (Меденица 2014), просторним фрагментизаторима (Шапић 2018). Потоње две дисертације, између осталог, нуде сазнања из домена когнитивне лингвистике.

5.4.2.3. Занимљиво, у другој половини XX века активније су истраживана питања из области синтаксе (нарочито осамдесетих и двадесетих година) да би у XXI све више на актуелности добијале теме из морфологије (нарочито десетих година) и функционалне граматике.

5.4.2.4. Највећи број одбрањених теза посвећено је питањима савременог језика, док су раније фазе историјског развоја обрађиване неупоредиво мање. У области историјске граматике постоје два таква доктората. У њима су истраживане посесивне категорије у руском језику, са анализом и некадашњег и савременог стања (Маролевић 1979), као и систем глаголских облика у староруском језику у поређењу са савременим српским и руским (Вишњевац 2017).

5.4.3. Дериватологији је посвећено пет дисертација. У њима је истраживан развитак суфикса с елементом -к- у руском језику (Матијашевић 1976), творба суфиксалних девербатива код *nomina agentis* и *nomina instrumenti* у српском и руском књижевном језику (Киршова 1994). Анализирани су творбено-семантичких типови глаголских именица у друштвено-политичкој лексици (Полатић 1995), творбена средства за изражавање елативности и суперлативности (Терзић 2013), супстантивизација као творбени процес и именице неименичких деклинација (Лепојевић 2014) у руском и српском језику.

5.4.4. Област лексикологије у русистичким докторским дисертацијама изнедрила је проучавање о међујезичкој хомонимији и паронимији у руском и српскохрватском језику (Радић-Дугоњић 1988), анализу лексике у научном стилу руског и српског језика, на примеру области електротехнике (Лаиновић-Стојановић 1996), истраживање посвећено лексичким одликама руског и српског пословног језика (Белокапић-Шкунца 2004). У датој области интересовање је испољено и за засебне лексичке подсистеме – компјутерску лексику (Марковић 2010) и лексику из сфере православне духовности (Петровић 2022). Већина наведених доктората има значајне термилошке импликације. Међу одбрањеним тезама налазе се и оне у

којима су са лексичкосемантичког становишта испитивани предикати перцепције (Поповић 2016) и лексичке опозиције у паремиолошком жанру руског и српског језика (Васић 2016). Интересантан је податак да је у српској русистици лексиколошка проблематика одржала континуитет интересовања. Њој је посвећена макар по једна докторска дисертација у свакој деценији откако је одбрањен први докторат из области лексикологије у нашој средини (1988).

5.4.5. Дисертације у домену лексикографије имале су за предмет више проблемских подручја: преводну семантизацију у двојезичним речницима (Тошић 1993), затим лакуне као лексикографски проблем (Илић 2010), лексикографске аспекте предикативних речи (Маролевић 2010) и лексике из сфере православне духовности (Петровић 2022) у руском и српском језику. У већини наведених теза осветљава се поље двојезичне лексикографије (руско-српске и српско-руске), што је сасвим очекивано, имајући у виду да се махом ради о проучавањима стране филологије у конфронтативном светлу. Такво је стање и у лингводидактичким проучавањима (в. т. 5.5.5.).

5.4.6. Фразеологији су посвећене докторске дисертације о фразеолошким јединицама с адвербијалном функцијом (Мушовић 1991) и соматском лексиком (Раздобудко 1994) у руском и српском (српско-хрватском) језику, као и о фразеологији „Горског вијенца” и његових руских превода (Пејановић 2007).

5.4.7. Релативно су малобројни и докторати из паремиологије. У њима је сагледаван паремиолошки жанр из угла лексичких и граматичких опозиција (Васић 2016) и паремиолошке јединице у књижевно-уметничким делима (Бабовић 2021). Обе тезе су спроведене на материјалу руског и српског језика, а одбрањене након 2015. године.

5.4.8. Српски русисти бранили су докторске дисертације и о стилистичким питањима. Прва се тицала стила историјске прозе Алексеја Николајевича Толстоја (Човић 1988), а две су посвећене научном стилу руског и српског језика – и то у области технике (Стојановић 1995) и електротехнике (Лаиноввић-Стојановић 1996). Интересовање за стилистику у дисертационим остварењима до сада је било најинтензивније у последњим деценијама минулог века, да би се у XXI испољио њена интердисциплинарна перспектива. Тако се у тези Милојковић 2019 разматра корпусна стилистика, а тачније експликација и примена корпусно-стилистичке контекстуално-

прозодијске теорије коју је предложио Бил Лоу. Као корпус за истраживање одабрана је грађа енглеског и руског језика. Потоњим проучавањима наговештавају се перспективе и потенцијал корпусне лингвистике у нашој русистици.

5.4.9. Наука о превођењу и традуктолошка питања такође су пронашла своје место у дисертационим проучавањима. Тако је размотрена функција екстралингвистичких знања у информативном превођењу техничких текстова са руског на српскохрватски језик (Алабурић 1992). Испитана је фразеологија „Горског вијенца” и његових руских превода (ПЕЈАНОВИЋ 2007), анализирани су лакуне као преводилачки проблем у руском и српском језику (Илић 2010). Из преводилачког угла испитане су предикативне речи у руском језику и њихови српски еквиваленти (МАРОЈЕВИЋ 2010), али и категорија вида и времена глагола у руском језику у поређењу са српским (Вукићевић 2013). Приметно је да је већина ових дисертација одбрањена током првих деценија XXI века.

5.4.10. Из когнитивне лингвистике одбрањене су докторске дисертације у којима су анализирани концепти *правда – правдивост – справедливость (истина – истинитост – праведност)* у руском језику и њихови еквиваленти у српском (Прохорова 2014), а испитан је и стереотип странца у језичкој слици стварности Руса и Срба (Авагјан 2017). Релативно сродно дисертационо истраживање посвећено је психолингвистици. Оно је интердисциплинарног карактера и релативно новијег датума (КЕБАРА 2015), засад једино одбрањено на Универзитету у Крагујевцу. Предмет доктората је психолингвистички аспект језичке игре као метајезичког рефлексива у анализи српске и руске језичке личности (кроз призму Бахтинове нове реторичке парадигме).

5.4.11. Међу области чија се истраживања активно спроводе у славистичкој науци спада и теолингвистика. Прва и засад једина докторска дисертација из ове области у нашој лингвистичкој русистици тиче се лексике из сфере православне духовности у савременом руском и српском језику (Петровић 2022). Ова интердисциплинарна дисертација у једном од аспеката посвећена је лингвокултурологији, те у нашим дисертационим проучавањима први пут доноси истраживање лингвистичке проблематике засновано на постулатима ове дисциплине. На тај начин и лингвокултурологија проналази своје место у докторским дисертацијама које су одбрањене на универзи-

тетима у Србији, иако постоје докторати, као што смо видели, који доносе корисне информације за лингвокултуролошка проучавања.

5.4.12. Из историје српске русистике одбрањена је једна докторска дисертација (Савин 2022). У њој је истражен научни опус Димитрија Ђуровића, истакнутог делатника на пољу русистике и славистике у XX веку. Историја лингвистичке славистике и русистике у овом тренутку не бележи велики број одбрањених теза, али се запажају позитивни импулси и охрабрујуће назнаке за будућа дисертациона проучавања (о овоме више исп. Кончаревић 2023, у штампи).

5.5. У области лингводидактичких дисертационих проучавања обрађене су различите теме, махом на примеру српске (српскохрватске) говорне и социокултурне средине. Прва лингводидактичка дисертација у српској русистици посвећена је учењу и усвајању руског као сродног језика (Радошевић 1966), са фокусом на процес формирања фонолошког система, али и на друге језичке појаве.

5.5.1. У више дисертација истражан је систем наставе руског језика: за ниво основне школе (Алџановић 2016) и универзитета – у филолошком образовном профилу (Масуд 2017), укључујући лингвокултуролошке аспекте наставног процеса у либијској средини (Јахвел 2017), и у нефилолошком, где су из угла језика струке сагледаване хуманистичке студије (Папрић 2016). Такође су анализирана питања двојезичне наставе на српском и руском језику (Василијевић-Валент 2021).

5.5.2. Највише пажње у погледу наставе језичких нивоа привукле су настава лексике и фонетике (тумачене у ширем смислу). Испитивани су проблеми у настави руске лексике (Николић 1975) и теоријски аспекти семантизације лексике у наставној пракси (Раичевић 1995). Са лингвистичког и лингводидактичког становишта проучена је настава прозодије (Гинић 2013).

5.5.3. Заступљено је и питање етапа у настави, са фокусом на почетну настава руског језика у школама (Несторов 1980).

5.5.4. Свакако највеће интересовање у лингводидактичким дисертацијама привукла је теорија уџбеника руског језика. Проучена је структура и садржај уџбеника руског језика за основну школу (Кончаревић 1997). Разматрана је проблематика високошколског уџбеника руског језика за нефилолошки профил – структурно-садржински и функционални аспекти конструисања и експертизе таквог уџбеника (Ненезић 2007) и методолошке основе за туризмолошко-економски

профил (Михалловић 2013). Предмет теоријског истраживања била је тематска условљеност лексике у уџбеницима руског језика (Раичевић 1995), индивидуализација и диференцијација у њима, са разматрањем могућих конструкцијих решења (Брајковић 2011). Испитана је и тема формирања социокултурне компетенције у настави руског језика посредством уџбеника (Комадина 2022).

5.5.5. У српској русистици постоје и докторске дисертације из области историје русистичке лингводидактике. У њима је проучена уџбеничка литература: уџбеници руског језика у Србији до 1941. године (Дамљановић 1998), затим структурно-садржинске и функционалне одлике дидактичких граматика (Радолчић 2016) и лексикографија школских речника руског језика (Павловић-Шалтинац 2016).

6. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА.

Дисертациона проучавања руског језика имају у Србији дугу и богату традицију. У области страних филологија она представља једну од најдужих, а најдужу од словенских језика као инословенских. Српска средина у европским и светским оквирима има русистичку традицију каквом се мало која средина може подичити. Прва докторска дисертација о руском језику одбрањена је 1941. године на Универзитету у Београду. Њом је започет низ докторских дисертација у русистици, која се код нас – и у том погледу – развија у многим правцима, обухватајући низ релевантних истраживачких подручја. Услед ограничености обима овог рада, представили смо само неке важније аспекте дате теме. На универзитетима у Србији докторске дисертације из лингвистичке русистике одбрањене су на Универзитетима у Београду, Новом Саду и Крагујевцу, а у области лингводидактике засад само у прва два универзитетска центра. Највећи број доктората одбрањен је на Филолошком факултету у Београду и Филозофском факултету у Новом Саду. Спектар обрађених тема изузетно је широк – како у лингвистици, тако и у лингводидактици (где је у различитим аспектима заступљена фонетика, морфологија, морфосинтакса, синтакса, функционална граматика, историјска граматика, дериватологија, лексикологија, лексикографија, фразеологија, паремиологија, стилистика, теорија превођења и традуктолошка питања, прагматика, версологија, психолингвистика, когнитивна лингвистика, теолингвистика, лингвокултурологија, корпусна лингвистика, реторика,

историја русистике, затим подручја као што су систем наставе, настава језичких нивоа, етапе у наставном процесу, теорија усвајања језика, теорија уџбеника, уџбеничка литература, ученик у настави, историјска лингводидактика итд.) – и сведочи да српска русистика прати резултате, потребе и актуелна кретања у језикословној и лингводидактичкој науци, превасходно руској и словенској. Највише тема посвећено је граматичком и лексичком нивоу језика, доминантно из конфронтативне перспективе и савременог језичког стања, а далеко мање у различитим историјским фазама руског језика. Уџбеничка проблематика је подручје за које је испољено највише интересовања у лингводидактичким докторатима. На одређену тему може да утиче више фактора, а неки од њих су: афинитети кандидата, истраживачке преференције и основне научне преокупације ментора, актуелна кретања у конкретној научној области, степен (не) обрађености теме у русистици, домаћој али и другим срединама, у докторским дисертацијама, магистарским радовима итд. Последњих деценија русистичке дисертације све су отвореније за више аспекатска, интердисциплинарна истраживања. Многе докторске тезе задобиле су свој монографски облик, неке то тек очекује, али је значајно што покрећу важна питања у областима којима су посвећене, што их развијају и дају допринос њиховом изучавању, тиме омогућавајући ширење спознајних радијуса у русистици и славистици, али и изван њих. Разуме се, доста је посла и пред нама, међутим, у целини посматрано, докторске дисертације из области лингвистике и лингводидактике показују да српска русистика има завидну традицију, чврсте темеље, разрађену методологију истраживања уз рационалну отвореност за нове теоријско-методолошке приступе, има резултате у многим областима, укључујући изнедредну литературу која ће користити за будућа проучавања, а поседује и квалификован кадар за колективни и индивидуални научноистраживачки рад на ораганизованим и озбиљнијим подухватима у фундаменталном и апликативном погледу.

Цитирана литература

- Буњак, Петар. О версолешким погледима Кирила Тарановског (и не само). Београд: Сема, 2019.
- Вилотић, Гордана, Славица Несторовић-Петровски. „Докторске дисертације из словенских језика и књижевности, одбрањене на Филозофском факултету у Новом Саду: 1985–1994.”. Зборник Матице српске за

- славистику 50–51, 1996: 267–268.
- Вилотић, Гордана, Славица Несторовић-Петровски. „Библиографија докторских дисертација о словенским језицима и књижевностима одбрањених на Филозофском факултету у Новом Саду од 1995–2004. године”. Зборник Матице српске за славистику 68, 2005: 291–295.
- Вићентић, Биљана, Предраг Пипер. Библиографија српске лингвистичке русистике (1991–2000). Нови Сад: Матица српска, 2006.
- Дамљановић, Дара, Ксенија Кончаревић. Настава и методика наставе руског језика у Србији у XIX и XX веку: прилози за историју: Београд: Славистичко друштво Србије, Чигоја штампа, 2010.
- Дамљановић, Дара. „Оснивање и развој универзитетске славистике у Србији”. [У:] К. Кончаревић (ур.) Универзитетска славистика: традиције, савремено стање, перспективе: међународни научни зборник поводом 140 година Катедре за славистику Београдског универзитета = Универзитетска славистика: традиции, современное состояние, перспективы: международный сборник научных статей, посвященный 140-летию Кафедры славистики Белградского университета. Београд: Филолошки факултет, 2017, 41–57.
- Живановић, Ђорђе. „Сто година Одсека за славистику”. [У:] Б. Станковић (прир.). Сто година славистике у Србији. Зборник реферата издат 30 година касније. Београд: Славистичко друштво Србије, 2007, 21–29.
- Кончаревић, Ксенија. „Јубилеј наше прве катедре за проучавање стране филологије: сто четрдесет година београдске славистике”. [У:] К. Кончаревић (ур.) Универзитетска славистика: традиције, савремено стање, перспективе: међународни научни зборник поводом 140 година Катедре за славистику Београдског универзитета = Универзитетска славистика: традиции, современное состояние, перспективы: международный сборник научных статей, посвященный 140-летию Кафедры славистики Белградского университета Београд: Филолошки факултет, 2017, 11–24.
- Кончаревић, Ксенија Ј. „Историја српске лингвистичке русистике и русистичке лингводидактике: истраживачки проблеми, резултати, перспективе”. Славистика XXVII/1, 2023: 37–49.
- Максимовић, Љубомир. „Списак докторских дисертација одбрањених на Филозофском, Филолошком и Природно-математичком факултету”. У: Др Радован Самарцић (одг. ур.) Сто година Филозофског факултета. Београд: Народна књига, 1963, 817–830.
- Маројевић, Радмило. „Радован Кошутић и развој југословенске лингвистичке русистике”. [У:] Р. Маројевић (гл. ур.) Славистички зборник. Књига 1: Радован Кошутић и развој југословенске славистике. Београд: Савез славистичких друштава Србије, 1986, 31–46.
- Мирић, Душанка. „Педесет година рада Катедре за руски језик и књижевност

- Филозофског факултета у Новом Саду”. Славистика XVI, 2012: 87–91.
- Младеновић, Александар. Славеносрпски језик: студије и чланци. Нови Сад: Књижевна заједница – Горњи Милановац: Дечје новине, 1989.
- Младеновић, Александар. „Београдски митрополит Мојсије Петровић (1713–1730) и почетак стварања српског књижевног језика новијег времена”. Археографски прилози 26–27, 2004–2005: 517–527.
- Петровић, Срђан Р. „Библиографија докторских дисертација о руском језику одбрањених на Филолошком факултету Универзитета у Београду од 1960. до 2016. године”. *Анали Филолошког факултета* 28/2, 2016: 333–339.
- Пипер, Предраг. Библиографија југословенске лингвистичке русистике (1945–1975). Нови Сад: Матица српска, 1984.
- Пипер, Предраг. „О српској лингвистичкој русистици друге половине XX века”. [У:] К. Кончаревић (ур.) *Универзитетска славистика: традиције, савремено стање, перспективе*. Међународни научни зборник поводом 140 година Катедре за славистику Београдског универзитета = *Университетская славистика: традиции, современное состояние, перспективы*. Международный сборник научных статей, посвященный 140-летию Кафедры славистики Белградского университета, Београд: Филолошки факултет Београдског универзитета, 2017, 341–359.
- Пипер, Предраг. „Двеста осамдесет година руског језика у српским школама”. *Славистика* X, 2006: 17–24.
- Стојнић, Милосава. „Докторске дисертације из руске књижевности после Псветског рата”. [У:] Б. Станковић (прир.) *Сто година славистике у Србији*. Зборник реферата издат 30 година касније. Београд: Славистичко друштво Србије, 2007, 113–118.
- Тарановски, Кирил. „Методe и задаци савремене науке о стиху као дисциплине на граници лингвистике и историје књижевности (Проблем песничког ритма)”. [У:] Издања Извршног одбора III Међународног конгреса слависта. Књ. 4. Београд: Б. и., 1939, 108–132.
- Терзић, Богдан, Вера Николић, Александар Терзић, Богољуб Станковић, Јелка Матијашевић. „Конфронтационо проучавање руског и српскохрватског језика на Одсеку за славистику.” [У:] Б. Станковић (прир.) *Сто година славистике у Србији*. Зборник реферата издат 30 година касније. Београд: Славистичко друштво Србије, 2007, 73–103.

Архивска грађа

Књиге магистриралих и докториралих. Листа: Докторирали. Интерни документ. Електронски извор. Архива Центра за докторске студије Филолошког факултета Универзитета у Београду, 2015.

Уверење бр. 11055 од 3. IV 1950. Народна Република Србија, Филозофски

факултет, Београд. Архива Филолошког факултета Универзитета у Београду. Лични досијеи. Фасцикла др Кирил Т. Тарановски.
Uverenje br. 498 od 27 IV 1942. Univerzitet u Beogradu, Dekanat Fiozofskog fakulteta. Архива Филолошког факултета Универзитета у Београду. Лични досијеи. Фасцикла др Кирил Т. Тарановски.

Срджан Петрович

ДИССЕРТАЦИОННЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ
РУССКОГО ЯЗЫКА В СЕРБИИ: ЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ
И ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКИЙ АСПЕКТЫ

Резюме

Сербская среда является одной из социокультурных, научных и академических сред, которая может гордиться богатой и многовековой традицией присутствия и изучения русского языка в своей системе образования. Значительный вклад в этом отношении отражается на вузовском уровне как высшей ступени образования. Русский язык у сербов сравнительно давно является частью академической сферы, от формирования первой кафедры русского языка прошло почти полтора века. Одной из наиболее важных перспектив, проливающих свет на проблемы русского языка в Сербии, является его изучение в отечественных университетских центрах. Наше внимание было сосредоточено на теме, которая мало рассматривалась в русистике, а именно на докторских диссертациях по русскому языкознанию и лингводидактике, защищенных в вузах Сербии. Мы описали важнейшие моменты из традиции диссертационных исследований русского языка в Сербии, представили современные данные, связанные с защищенными диссертациями, указали на исследовательские проблемы и результаты в этой области, рассмотрели достижения сербских диссертационных исследований в области русского языкознания и лингводидактики.

Ключевые слова: история сербской русистики, лингвистическая русистика, методика преподавания русского языка, докторантура, докторские диссертации, русский язык, Сербия.

Прилог 1. Списак докторских дисертација из области лингвистичке русистике и русистичке лингводидактике одбрањених на универзитетима у Србији

- АВАГЈАН, Карина. Стереотип странца у језичкој слици стварности Руса и Срба. Београд: Филолошки факултет, 2017. – 480 листова.
- АДАМОВИЋ, Мирјана. Придеви с просторним значењем у савременом руском језику у поређењу са српским. Београд: Филолошки факултет, 2017. – 164 листа.
- АЉДАНОВИЋ, Наташа. Систем наставе руског језика на нижем основношколском узрасту у српској говорној и социокултурној средини. Нови Сад: Филозофски факултет, 2016. – 283 листа.
- АЛАБУРИЋ, Јелица. Функција екстралингвистичких знања у информативном превођењу техничких текстова са руског на српскохрватски. Београд: Филолошки факултет, 1992. – 287 листова.
- БАБИЋ, Здравко. Категорија персоналноности у савременим словенским књижевним језицима. Београд: Филолошки факултет, 2011. – 314 листова.
- БАВОВИЋ, Светлана. Паремииолошке јединице у књижевноумјетничким дјелима у руском и српском језику. Београд: Филолошки факултет, 2021. – 417 стр.¹⁰
- БАЛЕК, Тијана. Дефектност видске парадигме у руском и српском језику. Нови Сад: Филозофски факултет, 2021. – 379 листова.
- БЕЛОКАПИЋ-ШКУНЦА, Вера. Лексичке одлике руског и српског пословног језика. Београд: Филолошки факултет, 2004. – 283 листа.
- БРАЛИЧИЋ, Олга. Функција синонимије партиципских конструкција и адномиланих односних реченица у руском и српскохрватском књижевном језику. Београд: Филолошки факултет, 1982. – 526 листова.
- БРАЛКОВИЋ, Наталија. Индивидуализација и диференцијација у уџбеницима руског језика за основну школу: теоријски принципи и конструкцијска решења. Београд: Филолошки факултет, 2011. – 435 листова.

¹⁰ Након 13.11.2019. године на Филолошком факултету Универзитета у Београду примењују се нова упутства о облику и садржају докторских дисертација, што се одразило и на техничко обликовање страница (између осталог, двострано штампање), стога се у докторатима предатим након овог периода не наводи број листова већ страница, по узору на библиографски опис у штампаним и електронским каталозима.

- ВАСИЛИЈЕВИЋ-ВАЛЕНТ, Драгана. Двојезична настава на српском и руском језику: теоријске основе и критичка анализа. Београд: Филолошки факултет, 2021. – 171 стр.
- ВАСИЋ, Саша. Лексичке и граматичке опозиције у паремиолошком жанру руског и српског језика: на материјалу Даљеве и Вукове збирке народних пословица. Београд: Филолошки факултет, 2016. – 370 листова.
- ВИШЊЕВАЦ, Вишња. Систем глаголских облика у староруском у поређењу са савременим српским и руским језиком. Београд: Филолошки факултет, 2017. – 403 листа.
- ВОЈВОДИЋ, Дојчил. Функционално-семантичко поље футуралности у савременом руском, пољском и српском језику. Нови Сад: Филозофски факултет, 2007. – 484 листа.
- ВУЛИСИЋ, Благоје. Категорија лица у једночланим реченицама у руском и српском језику. Београд: Филолошки факултет, 2016. – 393 листа.
- ВУКИЋЕВИЋ, Весна. Категорије вида и времена глагола у руском језику у поређењу са српским: са лингвистичког и преводилачког аспекта. Београд: Филолошки факултет, 2013. – 209 листова.
- ВУКОВИЋ, Борислав. Категорија неодређености у руском и српскохрватском језику. Београд: Филолошки факултет, 1986. – 312 листа.
- ГИНИЋ, Јелена. Настава прозодије руског језика у српској говорној средини (лингвистички и лингводидактички аспекти). Београд: Филолошки факултет, 2013. – 306 листова.
- ДАМЉАНОВИЋ, Дара. Уџбеници руског језика у Србији до 1941. године. Београд: Филолошки факултет, 1998. – 505 листова.
- ИЛИЋ, Виолета. Лакуна као лексикографски и преводилачки проблем на плану руског и српског језика. Београд: Филолошки факултет, 2010. – 228 листова.
- КЕБАРА, Марина. Психолингвистички аспект језичке игре као метајезичког контекста (рефлексива) у анализи српске и руске језичке личности (кроз призму Бахтинове нове реторичке парадигме). Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 2015. – 375 листова.
- КИРШОВА, Маријана. *Nomina agentis* и *nomina instrumenti* у српском и руском књижевном језику: творба суфиксалних девербатива. Београд: Филолошки факултет, 1994. – 275, 135 листова.
- КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија. Структура и садржај уџбеника руског језика за

- основну школу. Београд: Филолошки факултет, 1997. – 584 листа.
- КОМАДИНА, Исидора. Формирање социокултурне компетенције у настави руског језика посредством уџбеника. Београд: Филолошки факултет, 2022. – 208 стр.
- КРСТИЋ, Маја. Лексички крњи глаголи и њихова употреба у савременом руском и српском језику. Нови Сад: Филозофски факултет, 2016. – 246 листова.
- ЛАИНОВИЋ-СТОЈАНОВИЋ, Надежда. Лингвистичка анализа научног стила руског и српског језика у области електротехнике: лексички ниво. Београд: Филолошки факултет, 1996. – 458 листова.
- ЛАХВЕЛ, Али. Лингвокултурологически аспекти учења руском језику студената-филолога у ливийској аудиторiji. Београд: Филолошки факултет, 2017. – 218 листова.
- ЛЕПОЛЕВИЋ, Јелена. Супстантивизација као творбени процес и именице неименичких дефлекција у руском и српском језику. Београд: Филолошки факултет, 2014. – 361 лист.
- МАРИЋ, Биљана. Синтаксичка деривација у савременом руском књижевном језику у поређењу са српским. Београд: Филолошки факултет, 2010. – 455 листова.
- МАРКОВИЋ, Дејан. Конфронтациона анализа компјутерске лексике у руском језику у поређењу са српским. Београд: Филолошки факултет, 2010. – 320 листова.
- МАРОЛЕВИЋ, Милена. Предикативне речи у руском језику и њихови српски еквиваленти: морфо-синтаксички, лексикографски, преводилачки аспект. Београд: Филолошки факултет, 2010. – 315 листова.
- МАРОЛЕВИЋ, Радмило. Посесивне категорије у руском језику: у свом историјском развоју и данас. Београд: Филолошки факултет, 1979. – 530 листова.
- МАСУД, Абдулфатах. Система учења руском језику за студената-филолога у ливийској аудиторiji. Београд: Филолошки факултет, 2017. – 188 листова.
- МАТИЈАШЕВИЋ, Јелка. Развој суфикса с елементом - К - у руском језику. Београд: Филолошки факултет, 1976. – 429 листова.
- МЕДЕНИЦА, Лука. Незаменички прилози са просторним значењем у руском и српском језику. Београд: Филолошки факултет, 2014. – 285 листова.
- МИЛИНКОВИЋ, Љубо. Датив у савременом руском и српскохрватском

- језику: конфронтативна анализа. Београд: Филолошки факултет, 1984. – 361 лист.
- Милоjkовић, Марија. Експликација и примена Лоуове корпусно-стилистичке контекстуално-прозодијске теорије на материјалима енглеског и руског језика. Београд: Филолошки факултет, 2019. – 468 листова.
- Мирић, Душанка. Упитни исказ у српском и руском језику. Нови Сад: Филозофски факултет, 1994. – V, 350, XXX листова.
- Михаловић, Јелена. Методолошки основи савременог уџбеника руског језика струке: високошколског туризмoлошко-економског профила. Београд: Филолошки факултет, 2013. – 476 листова.
- Младеновић, Маја. Граматички статус и синтаксичке функције руских речи ест, нет и да и њихови српски еквиваленти. Београд: Филолошки факултет, 2014. – 272 листа.
- Мушовић, Абдулах. Фразеолошке јединице с адвербијалном функцијом у савременом руском и српскохрватском језику. Београд: Филолошки факултет, 1991. – 332 листа.
- НЕНЕЗИЋ, Јулија. Конструисање и експертиза високошколског уџбеника руског језика за нефилолошки профил: структурно-садржински и функционални аспекти. Београд: Филолошки факултет, 2007. – 263 листа.
- НЕСТОРОВ, Љубица. Почетна наства руског језика заснована на моделима у школама на српскохрватском говорном подручју. Београд: Филолошки факултет, 1980. – 219 листова.
- НИКОЛИЋ, Вера. Проблеми у настави руске лексике. Београд: Филолошки факултет, 1975. – 185 листова.
- ОПАЧИЋ, Марија. Категорија социјативности у руском и српском језику. Београд: Филолошки факултет, 2019. – 222 листа.
- ПАВЛОВИЋ-ШАЈТИНАЦ, Маја. Лексикографија школских речника руског језика у српској и хрватској говорној и социокултурној средини. Београд: Филолошки факултет, 2016. – 299 листова.
- ПАПРИЋ, Маријана. Систем наставе руског језика као језика струке на хуманистичким студијама у српској говорној и социокултурној средини. Београд: Филолошки факултет, 2016. – 472 листа.
- ПЕЈАНОВИЋ, Ана. Фразеологија „Горског вијенца” и његових руских превода. Београд: Филолошки факултет, 2007. – 282 листа.
- ПЕТРОВИЋ, Срђан. Лексика из сфере православне духовности у савременом руском и српском језику: лексичко-семантички,

- лексикографски и лингвокултуролошки аспекти. Београд: Филолошки факултет, 2022. – 590 стр.
- ПИПЕР, Предраг. Заменички прилози у руском, српскохрватском и пољском језику. Нови Сад: Филозофски факултет, 1982. – 451 лист.
- ПОЛАТИЋ, Дурија. Глаголске именице у друштвено-политичкој лексички у руском и српском језику: творбено-семантички типови и синтаксичке функције. Београд: Филолошки факултет, 1995. – 302 листа.
- ПОПОВИЋ, Драгана. Предикати перцепције у руском и српском језику. Нови Сад: Филозофски факултет, 2016. – 303 листа.
- ПРОХОРОВА, Анжела. Концепти *истина – истинитост – праведност (правда – правдивост – справедливост)* у руском језику и њихови еквиваленти у српском језику. Нови Сад: Филозофски факултет, 2014. – 393 листова.
- РАДИЋ-ДУГОЊИЋ, Милана. Међујезички хомоними и пароними у руском и српскохрватском језику. Београд: Филолошки факултет, 1988. – 265 листова.
- РАДОЛЧИЋ, Ружица. Структурно-садржинске и функционалне карактеристике дидактичких граматика руског језика у инословенској (српској и хрватској) говорној средини. Београд: Филолошки факултет, 2016. – 390 листова.
- РАДОШЕВИЋ, Наталија. Процес формирања фонолошког система и друге језичке појаве при учењу сродног (руског) језика. Нови Сад: Филозофски факултет, 1965. – V, 199 листова.
- РАЗДОБУДКО, Лариса. Именице које означавају делове тела човека: прагматичка анализа значења у српском и руском језику. Нови Сад: Филозофски факултет, 1994. – 468 листова.
- РАИЧЕВИЋ, Вучина. Тематска условљеност лексике у уџбеницима руског језика и њена семантизација у наставној пракси (теоријске основе). Београд: Филолошки факултет, 1995. – 263, [165] листова.
- САВИН, Драгана. Славистичко дело Димитрија Ђуровића. Београд: Филолошки факултет, 2022. – 268 стр.
- СТАНКОВИЋ, Богољуб. Интерференција у предикатским синтагмама руског и српскохрватског језика. Београд: Филолошки факултет, 1977. – [2], 261 лист.
- СТОЈАНОВИЋ, Андреј. Синтаксичке одлике научног стила руског и српског језика у области технике. Београд: Филолошки факултет,

1995. – 430 листова.

СТОЈАНОВИЋ, Стефан. Функционално-семантичко поље перфектности у руском и српском језику. Београд: Филолошки факултет, 2017. – 417 листова.

ТАРАНОВСКИ, Кирил. Трохеј и јамб у руском језику. Београд: Филозофски факултет, 1941. – Б. бр. листова.

ТЕРЗИЋ, Александар. Синтагме са генитивом без предлога у синтаксичким варијантним редовима у руском језику. Београд: Филолошки факултет, 1991. – 469 листова.

ТЕРЗИЋ, Светлана. Изражавање елативности и суперлативности у руском и српском језику. Београд: Филолошки факултет, 2013. – 483 листа.

ТОШИЋ, Борисав. Преводна семантизација у двојезичном рјечнику: на материјалу руског и српскохрватског језика. Београд: Филолошки факултет, 1993. – 395 листова.

ЧОВИЋ, Бранимир. Стил историјске прозе Алексеја И. Толстоја. Београд: Филолошки факултет, 1988. – 315 листова.

ШАПИЋ, Јулија. Просторни фрагментизатори у руском језику у поређењу са српским. Београд: Филолошки факултет, 2018. – 310 листова.